

рускай мовы і літаратуры звыш адведзеных паводле вучэбнага плана на 1938/1939 навучальны год [20, с. 3].

15 кастрычніка 1938 г. на пасяджэнні бюро Віцебскага абкама КП(б)Б было прынята рашэнне «Аб рэарганізацыі былых яўрэйскіх школ у рускія» ў Віцебску, Оршы і м. Янавічы Суражскага раёна. Праз некалькі месяцаў паўстала пытанне аб рэарганізацыі школ у Лепелі, Дуброўне, м. Чашнікі і Чарэя Чашніцкага раёна. Бюро Віцебскага АК КП(б)Б ад 20 сакавіка 1939 г. прапанавала Віцебскаму аддзелу народнай адукацыі «вывучыць пытанне аб правільнасці рэарганізацыі яўрэйскіх школ у беларускія і прадставіць матэрыял на Бюро аб іх рэарганізацыі ў школы рускія ў сувязі з жаданнем бацькоў і вучняў яўрэйскага насельніцтва». У 1939 г. Бюро ЦК КП(б)Б прыняло пастанову «Аб рэарганізацыі беларускіх школ у рускія ў 1939 г.». У рускія школы былі рэарганізаваны як былыя яўрэйскія (у г. Гарадку, г. п. Хоцімску), так і беларускія (15 НСШ г. Полацка).

Усяго ў БССР у 1938/1939 навучальным годзе налічвалася 227 рускіх і 6760 беларускіх школ, у якіх навучалася 69 433 і 970 766 вучняў адпаведна. У верасні 1939–1940 гг. на беларускай мове працавала 6787 агульнаадукацыйных школ і 408 – на рускай. Гэта сведчыла аб тым, што практычна ўсе новыя школы адкрываліся на рускай мове. Пры гэтым у 1938/1939 навучальным годзе напаяняльнасць рускіх школ была значна большая за беларускія. Папярэднія даныя па прыёме дзяцей у першыя класы на 1939/1940 навучальны год таксама сведчылі пра масавы наплыў у рускія школы ў Мінску, Віцебску, Гомелі і іншых гарадах і райцэнтрах [21, л. 167].

Такім чынам, у 1937–1939 гг. нацыянальная палітыка ў БССР поўнасьцю адпавядала курсу, які быў навязаны ЦК УКП(б) і СНК СССР. Кіраўніцтва БССР не вызначала самастойна моўную палітыку, а падпарадкоўвалася рашэнням, прынятым у Маскве. Галоўная ўвага адводзілася пашырэнню сферы ўжывання рускай мовы ў рэспубліцы і стварэнню ўсіх умоў да пераходу на яе прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей, а таксама часткі беларускага насельніцтва. На рускую мову было пераведзена навучанне

ў вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навучальных установах, амаль усё справаводства і работа партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый. І тым не менш беларуская мова часткова захавала свае пазіцыі ў галінах адукацыі, асветы, друку і нацыянальнай культуры.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Губогло, М.Н. Развитие общественных функций языков народов СССР в сфере школьного образования / М.Н. Губогло // Современные этнические процессы в СССР. – М.: Наука, 1977. – С. 260–275.
2. Льюшин, И.М. Народная асвета ў Беларускай ССР / И.М. Льюшин. – Мінск: Дзяржвуцпедвыд. М-ва асветы БССР, 1957. – 358 с.
3. Малье диаспоры Гомельшчыны в 20–30-е годы XX века : под ред. В.П. Пичукова. – Гомель: Гомельский государственный технический университет, 2008. – 250 с.
4. Каганович, А. Речица: история еврейского местечка юго-восточной Белоруссии / А. Каганович. – Иерусалим, 2007. – 447 с.
5. Нацыянальны Архіў Рэспублікі Беларусь. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 10919.
6. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 13201.
7. Ученик, Н. Почему во 2-й школе прекратили преподавание белорусского языка / Н. Ученик. – Советская Белоруссия. – 1938. – 27 апр. – С. 3.
8. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 12055.
9. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 12988.
10. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 12318.
11. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 13400.
12. Радыёслухач. Радыёперадачы не задавальваюць слухачоў // Літаратура і мастацтва. – 1938. – 6 студз. – С. 4.
13. Півавараў, В. (наркам асветы БССР) Руская мова ў школах БССР / В. Півавараў // Звезда. 1938. – 1 крас. – С. 3.
14. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 12386.
15. Шванков, В. Странная позиция Наркомпроса БССР (о преподавании русского языка в белорусских школах) / В. Шванков // Советская Белоруссия. – 1938. – 16 апр. – С. 3.
16. Обращение актива наркомпроса БССР ко всем учителям, работникам народного образования Белорусской ССР // Советская Белоруссия. – 1939. – 29 янв. – С. 3.
17. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 14686.
18. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 13267.
19. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 12400.
20. Пратакол № 20–21 пасяджэння Савета народных камісараў Беларускай ССР, 1–8 верасня 1938 г. – Мінск, 1938. – 35 с.
21. НАРБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 13267.

SUMMARY

In this article the language policy of the BSSR party and state leadership before the World War II is presented. The article is divided into parts, where the policy with reference to Belarusian, Russian, Polish and Yiddish as well as the process of partial reorganization of the Belarusian schools into the Russian ones is analyzed. The article notes that the BSSR authorities did not specify the general direction of language policy and guided by the decisions taken by the USSR party and state leadership.

Паступіў у рэдакцыю 12.12.2012 г.

УДК 94(476):351.741«1920/1924»

Ю.У. Кур'яновіч,

аспірант кафедры гісторыі Беларусі БДПУ

ФАРМІРАВАННЕ АРГАНІЗАЦЫЙНАЙ СТРУКТУРЫ ОРГАНАЎ МІЛІЦЫІ І КРЫМІНАЛЬНАГА ВЫШУКУ БЕЛАРУСІ Ў 1920–1924 гг.

У 1917 г. у выніку рэвалюцыйных пераўтварэнняў на тэрыторыі Беларусі пачаўся працэс станаўлення новых арганізацыйных

форм аховы грамадскага парадку. На змену паліцыі, якая ў Расійскай імперыі ажыццяўляла функцыі аховы грамадскага парадку і барацьбы

са злачыннасцю, прыйшла спачатку народная міліцыя¹, заснаваная Часовым урадам, а потым – Савецкая Рабоча-Сялянская міліцыя Расійскай Сацыялістычнай Федэратыўнай Савецкай Рэспублікі (РСФСР)².

Савецкая міліцыя з самага пачатку будавалася як класавы орган дыктатуры пралетарыяту. У гэтым, як падкрэслівае прафесар А.Ф. Вішнеўскі, «змяшчаецца яе сапраўдная сутнасць, у гэтым яна карэнным чынам адрозніваецца ад буржуазнай паліцыі» [1, с. 42].

28 кастрычніка (10 лістапада) 1917 г. Народны камісарыят унутраных спраў³ (НКУС) Расійскай Савецкай Рэспублікі выдаў пастанову «Аб рабочай міліцыі», якая абвешчала стварэнне міліцыі як выканаўчага органа мясцовых Саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў. Але ў гэтай сціслай пастанове (складалася з трох кароткіх пунктаў) не былі вызначаны канкрэтныя арганізацыйныя формы міліцэйскага апарату. У адпаведнасці з пастановай «Аб рабочай міліцыі» на месцах ствараліся ўзброеныя фарміраванні працоўных і пад іншымі назвамі: «дружына аховы», «атрады парадку» і інш. [1, с. 12]. Найбольш распаўсюджанымі з іх былі атрады Чырвонай гвардыі, якія актыўна выкарыстоўваліся ў барацьбе з так званай унутранай і знешняй контррэвалюцыяй. Напрыклад, з дапамогай 1-га імя Мінскага Савета рэвалюцыйнага палка, што аб'ядноўваў асноўныя сілы Чырвонай гвардыі Мінска, у ноч на 18 снежня 1917 г. быў разогнаны І Усебеларускі з'езд [2, с. 117], які прыняў рашэнне аб стварэнні з ліку сваіх дэпутатаў часовага органа ўлады ў Беларусі ў выглядзе Усебеларускага Савета сялянскіх, рабочых і салдацкіх дэпутатаў і такім чынам выказаўся супраць Аблвыкамзаха⁴ – вышэйшага органа Савецкай улады ў Беларусі на чале з бальшавікамі [2, с. 184].

¹ Днём заснавання беларускай міліцыі лічыцца 4 сакавіка 1917 г. У гэты дзень на пасадку часовага начальніка міліцыі Усерасійскага Земскага Саюза па ахове парадку ў горадзе быў прызначаны служачы Усерасійскага Земскага Саюза Міхаіл Міхайлаў (пад гэтым прозвішчам дзейнічаў бальшавік Міхаіл Фрунзе).

² Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі 25 кастрычніка (7 лістапада) 1917 г. на тэрыторыі Расійскай рэспублікі, у склад якой уваходзіла Беларусь (губерні Гродзенская, Мінская, Магілёўская, частка паветаў Віленскай, Віцебскай, Ковенскай і Смаленскай губерняў), Пастановай II Усерасійскага з'езда Саветаў (25–27 кастрычніка 1917 г.) была абвешчана Расійская Савецкая Рэспубліка. У адпаведнасці з першай Канстытуцыяй (1918 г.) атрымала афіцыйную назву – Расійская Сацыялістычная Федэратыўная Савецкая Рэспубліка.

³ Народны камісарыят унутраных спраў быў сярод першых наркаматаў, створаных паводле дэкрэта «Об учреждении Совета Народных Комиссаров», прынятым на II Усерасійскім з'ездзе Саветаў (25–27 кастрычніка 1917 г.).

⁴ Абласны выканаўчы камітэт Саветаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў Заходняй вобласці і фронту (Аблвыкамзах) на чале з бальшавіком М. Рагазінскім (утвораны 26 лістапада 1917 г.). Савет Народных Камісараў Заходняй вобласці і фронту ўзначальваў бальшавік К. Ландар.

Асноўным прававым дакументам, які рэгламентаваў арганізацыю і дзейнасць савецкай міліцыі як штатнага дзяржаўнага органа аховы грамадскага парадку, з'явілася інструкцыя «Аб арганізацыі савецкай рабоча-сялянскай міліцыі», зацверджаная 12 кастрычніка 1918 г. народнымі камісарыятамі ўнутраных спраў і юстыцыі РСФСР. У дадзеным дакуменце класавы характар міліцыі быў не толькі адлюстраваны ў назве міліцыі – «рабоча-сялянская», але і замацаваны ў яе асноўных задачах: «Советская милиция стоит на страже интересов рабочего класса и беднейшего крестьянства. Главной ее обязанностью является охрана революционного порядка и гражданской безопасности» [3, с. 54]. Інструкцыя таксама замацоўвала стварэнне міліцыі на аснове прынцыпу падвойнага падначалення: «Советская Рабоче-Крестьянская милиция является исполнительным органом Рабоче-Крестьянской Центральной власти на местах, состоящей в непосредственном ведении местных советов, и подчиняется общему руководству Народного Комиссариата по внутренним делам» [3, с. 52].

У адпаведнасці з вышэйпададзенымі дакументамі стваралася міліцыя ў Беларусі. Вядомыя беларускія даследчыкі яе гісторыі (А.Ф. Вішнеўскі, К.І. Барвінок) адзначаюць, што ў канцы 1918 г. у Заходняй вобласці⁵ ў асноўным завяршылася фарміраванне рабоча-сялянскай міліцыі [1, с. 28; 3, с. 13]. Але варта заўважыць, што на тэрыторыі Беларусі ў 1917–1920 гг., фактычна з пачатку Першай сусветнай вайны, не сціхалі ваенныя дзеянні (германская інтэрвенцыя 1918 г., польска-савецкая вайна 1919–1920 гг.), якія дапаўняліся даволі масавымі выступленнямі антысавецкай накіраванасці (Веліжскае паўстанне ў лістападзе 1918 г., якое потым ахапіла амаль усю Віцебшчыну, Стракапытаўскае выступленне 1919 г. у Гомелі, Рэчыцы, Слуцкае паўстанне 1920 г.), а таксама дзейнасцю атрадаў генерала С. Булак-Балаховіча, які ў тэлеграме маршалу Пілсудскаму 25 кастрычніка 1920 г. паведаміў: «Сего 25 октября я объединил, согласно выраженной ими просьбе, командованием все белорусские отряды, поставившие себе целью свержение власти большевиков и освобождение самостоятельной Белоруссии» [4].

Пераход да мірнага будаўніцтва са стварэннем паўнаўтаснай сістэмы бальшавіцкіх органаў улады і кіравання пачаўся толькі

⁵ Адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка ў 1917–1918 гг. Утворана ў чэрвені 1917 г. як часовае аб'яднанне Мінскай, Віленскай і Магілёўскай губерняў (цэнтр – Мінск) з мэтай цэнтралізацыі кіраўніцтва мясцовымі Саветаў. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г. – адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка ў складзе Віленскай, Віцебскай, Магілёўскай і Мінскай губерняў. У 1918 г. у сувязі з акупацыяй большай часткі Беларусі нямецкімі войскамі (люты) цэнтр вобласці перанесены ў Смаленск, у склад Заходняй вобласці ўключана Смаленская губерня. У верасні 1918 г. перайменавана ў Заходнюю камуну.

ў 1920 г. пасля паспяховага наступлення Чырвонай Арміі ў ліпені гэтага года на захад (9 ліпеня ад польскай акупацыі быў вызвалены Ігумен, 11 ліпеня – Мінск, 14 ліпеня – Вільня, 17 ліпеня – Ліда, 19 ліпеня – Гродна, 1 жніўня – Брэст [5, с. 421]). 31 ліпеня 1920 г. Ваенна-рэвалюцыйны камітэт Беларусі (Ваенрэўком)¹ (старшыня – А. Чарвякоў) выдаў «Дэкларацыю аб абвешчэнні незалежнасці Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусі»², адбылося другое абвешчэнне ССРБ. Рэспубліка аднаўлялася толькі ў складзе дзвюх няпоўных губерняў – Гродзенскай і Мінскай, беларускія раёны Віцебскай, Гомельскай і Смаленскай губерняў заставаліся ў РСФСР [6, с. 111].

Таму, відавочна, што арганізацыя міліцыі ў Беларусі ў 1917–1920 гг. мела няўстойлівы характар і адбывалася на тэрыторыях, часова занятых Чырвонай Арміяй і дзе часова ўсталёўвалася савецкая улада. На гэты конт у першай кнізе па гісторыі беларускай міліцыі «Кароткі нарыс гісторыі міліцыі Беларусі (1917–1927)» адзначалася: «Акупацыі (нямецкая і польская. – Ю.К.) служылі тормазам, тым каменем, аб які разбівалася ўся будаўнічая работа, якую трэба было кожны раз пачынаць нанова; практыкі ў рабоце не магло быць, а адсюль – слабасць работы міліцыі, нізкая яе якасць, асабовы склад не на сваім месцы»³ [7, с. 36].

У дадзеным кантэксце таксама ілюстраванай з’яўляецца вытрымка з загада Галоўнага ўпраўлення рабоча-сялянскай міліцыі ССРБ (Галоўміліцыя ССРБ) ад 25 кастрычніка 1920 г. № 3: «Р-К. (Рабоче-Крестьянская. – Ю.К.) Милиция ССРБ чрезвычайно молода в организационном отношении и состоящих из не вполне опытных блюстителей революционного порядка с приближением театра военных действий проявила невероятную и неизвестную в истории Советской милиции неустойчивость и трусость, что действовало усилению общей паники и дало возможность темным индивидуам организоваться в шайки и банды, грабить, разрушать народное достояние и нарушить на время устои революционного порядка.

Во время эвакуации в разных уездах Белоруссии многие работники, сотрудники и милиционеры дезертировали, многие скрылись

¹ Ваенна-рэвалюцыйны камітэт ССРБ. Дзейнічаў у жніўні – снежні 1920 г.

² У адпаведнасці з першай Канстытуцыяй, якая была прынята 3 лютага 1919 г. на I Усебеларускім з’ездзе Саветаў, Беларусь абвешчалася рэспублікай Саветаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў і атрымала афіцыйную назву – Сацыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі (ССРБ) (менавіта спачатку «сацыялістычная», а потым «савецкая»). З 1922 г. яна называлася Беларускай Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікай (БССР), а з 1936 г. – Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай.

³ Тут і далей дакументы друкуюцца з захаваннем правапісу арыгінала.

раньшэ, сваімі поступкамі опозорив Раб. Кр. Милицию» [8].

Аналіз архіўных дакументаў (у асноўным сканцэнтраваных у фондзе 35, вопіс 1 (Галоўнага ўпраўлення міліцыі і крымінальнага вышуку НКУС БССР) і фондзе 34, вопіс 1 (НКУС БССР) Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь) дазваляе зрабіць выснову, што арганізацыйна-штатная структура савецкай міліцыі ў Беларусі ўпершыню пачала выбудоўвацца ў 1921 г. У прыватнасці, аб гэтым сведчаць справаздачныя дакументы адносна дзейнасці міліцыі.

Так, у дакладзе ў НКУС⁴ ССРБ (копія ў Галоўміліцыю РСФСР) аб дзейнасці міліцыі Беларусі з 1 лютага па 1 сакавіка 1921 г. адзначалася: «В феврале месяце деятельность Рабоче-Крестьянской милиции Белоруссии как и в предыдущие месяцы, в общем своем масштабе находилась и все еще находится в стадии организации» [9]. А ў падобнай справаздачы за ўвесь 1921 г. (падпісана начальнікам Галоўміліцыі ССРБ Я. Кролем) канстатавалася: «Милиция Белоруссии Республики начала организовываться вслед за освобождением от поляков пределов Республики с июля 1920 года. Фактически милиция организовывалась на местах вслед за приходом Советских войск и партизанских отрядов и граждан вполне стоявших на платформе Советской власти, так что первоначально милиция Белоруссии не имела централизации и руководилась на местах ответственными партийными работниками, которые назначались формирующимся в то время Ревкомом» [10].

Асноўныя арганізацыйныя крокі па цэнтралізацыі міліцэйскага апарату Беларусі былі здзейснены на працягу жніўня-лістапада 1920 г.

13 жніўня 1920 г. кіраўніцтва Мінскай губміліцыі пераймаюўваецца ва Упраўленне рабоча-сялянскай міліцыі рэспублікі як складовая частка НКУС РСФСР, з падпарадкаваннем па службовых пытаннях Галоўміліцыі РСФСР.

У кастрычніку 1920 г., калі Мінская губерня была вызвалена ад польскіх акупацыйных войскаў⁵, распараджэннем Ваенрэўкома Беларусі

⁴ Першапачаткова НКУС Савецкай Беларусі быў створаны ў студзені 1919 г., але ў сакавіку таго ж года ў сувязі з утварэннем Літоўска-Беларускай савецкай рэспублікі (ЛітБел) спыніў дзейнасць, а свае функцыі перадаў аддзелу Упраўлення міліцыі Мінскага губваенрэўкома і Народнаму камісарыяту ўнутраных спраў ЛітБел. НКУС ССРБ у 1920-х гг. займаўся пытаннямі савецкага будаўніцтва, аддзялення царквы ад дзяржавы і школы ад царквы, адміністрацыйна-тэрытарыяльнага ўладкавання, камунальнай гаспадаркі, рэгістрацыі прыватных таварыстваў і саюзаў, ажыццяўляў кіраўніцтва месцамі зняволення, у яго структуру ўваходзіла міліцыя і органы ЗАГС. У снежні 1930 г. НКУС БССР быў ліквідаваны, а яго функцыі перададзены іншым органам улады (ЦВК, Наркамюсту БССР і інш.). У 1934 г. быў утвораны НКУС БССР з новай структурай.

⁵ 12 кастрычніка 1920 г. у г. Рызе быў падпісаны дагавор аб перамір’і і прэлімінарных умовах міру паміж Польшчай

арганізоўваецца Галоўнае ўпраўленне рабоча-сялянскай міліцыі ССРБ пад кіраўніцтвам Станіслава Мертэнса.

30 лістапада 1920 г. быў падпісаны загад № 20 Галоўнага ўпраўлення рабоча-сялянскай міліцыі¹ ССРБ, якім абвешчалася першае палажэнне аб Галоўміліцыі ССРБ [11].

У адпаведнасці з дадзеным дакументам на Галоўміліцыю, як на цэнтральны рэспубліканскі орган, ускладалася агульнае кіраўніцтва: «а) па фарміраванні Міліцыі ў месцах, дзе яе яшчэ не было; б) па паляпшэнні арганізацыі міліцэйскай і баявой падрыхтоўкі ў Міліцыі; в) па выпрацоўцы метадаў і па арганізацыі барацьбы са злачыннасцю; г) па рэвізіі і інспектаванні ўсіх відаў Міліцыі; д) па забеспячэнні супрацоўнікаў Міліцыі ўсімі відамі забеспячэння, рыштунку і абмундзіравання, узбраення і медыцынскай дапамогі» [11].

Галоўміліцыя ССРБ з'яўлялася самастойнай структурнай адзінкай НКУС ССРБ. Начальнік Галоўміліцыі прызначаўся Прэзідыумам ЦВК ССРБ па прадстаўленні калегіі НКУС, а начальнікі аддзелаў Галоўміліцыі прызначаліся і звальняліся НКУС па прадстаўленні начальніка Галоўміліцыі [12].

Структура Галоўміліцыі прадугледжвала арганізацыю наступных аддзелаў: следча-вышуковай міліцыі (Галоўвышук), павятова-гарадской (агульнай) міліцыі, прамысловай міліцыі, інспектарскага, матэрыяльнага і сакратарыята [11].

Непасрэдная барацьба са злачыннасцю (вышук і затрыманне злачынцаў) канцэнтравалася ў адзеле следча-вышуковай міліцыі (Галоўвышук).

Загадам Галоўміліцыі ад 2 снежня 1920 г. № 21 была абвешчана першая аргштатная структура Галоўнага ўпраўлення (аддзелы агульны, інспектарскі, матэрыяльны, Галоўвышук, прамысловай міліцыі, палітадзел і сакратарыят), мінскай гарадской і павятова-гарадской савецкай рабоча-сялянскай міліцыі Беларусі, зацверджаная НКУС ССРБ на пасяджэнні 21 лістапада 1920 г., а таксама тарыфныя стаўкі ўсім працаўнікам міліцыі, зацверджаныя Саветам прафесіянальных саюзаў Беларусі. Штат асабовага саставу Галоўміліцыі быў вызначаны ў 99 чалавек [13].

Штат Галоўвышуку разам з начальнікам складаў 7 чалавек аператыўнага саставу (памочнік начальніка, інспектары і следчыя) і 5 чалавек тэхнічнага персаналу (сакратар, справаводы, канторшчыкі) [13]. Для абслугоўвання сталіцы Беларусі было арганізавана

аддзяленне крымінальнага вышуку пры Мінскай гарміліцыі (гарвышук) са штатам у 66 чалавек (4 – начсаставу, 45 – аператыўнага саставу, 17 – тэхнічных работнікаў) [14]. Акрамя таго, пры кожнай міліцэйскай часці ў Мінску (усяго іх было 5)² арганізоўваліся крымінальна-следчыя сталы ў саставе 5 чалавек (начальнік, следчы, рэгістратар, справавод, канторшчык).

У павеце арганізоўвалася: пры павятовай міліцыі – крымінальнае аддзяленне са штатам у 27 чалавек, гарадскі вышуквы стол пры гарміліцыі ў павятовым горадзе – у саставе 9 чалавек [15]. Ва ўсіх павятовых крымінальных аддзяленнях прадугледжвалася арганізацыя бюро рэгістрацыі злачынцаў. Агульны штат крымінальнага вышуку па рэспубліцы быў устаноўлены ў колькасці 319 чалавек [7, с. 133].

Адметнай рысай арганізацыі і дзейнасці міліцыі сталася яе ваенізацыя – арганізацыя міліцыі паводле прыняцця Чырвонай Арміі і звязанне ўзброеных сіл міліцыі ў вайсковыя часці. Ваенізацыя была прадугледжана Палажэннем аб Рабоча-Сялянскай міліцыі, зацверджаным пастановай УЦВК і СНК РСФСР ад 10 чэрвеня 1920 г., і выдадзенай Інструкцыяй Галоўнага ўпраўлення міліцыі пры СНК РСФСР ад 15 жніўня 1930 г. «О проведении в жизнь организации милиции на основах Красной Армии» [16, с. 27].

У першую чаргу гэта было выклікана складаным унутрыпалітычным становішчам, якое характарызаваўся даволі высокім напачатку 1920-х гг. узроўнем бандытызму ў РСФСР, а таксама ў Беларусі і Украіне. Барацьба з бандытызмам з'яўлялася адным з галоўных кірункаў аператыўна-службовай дзейнасці міліцыі і крымінальнага вышуку ў першай палове 1920-х гг. Але варта падкрэсліць, што ў савецкай гістарыяграфіі, а таксама ў данясеннях, рапартах і зводках ЧК (Надзвычайнай камісіі) гэтым тэрмінам называліся як праявы выключна крымінальнага характару, так і розныя антысавецкія выступленні.

Для ўзмацнення барацьбы з бандытызмам у канцы 1920 г. была сфарміравана Асобная міліцэйская брыгада ССРБ, у састаў якой уваходзіла 6 трохротных батальёнаў. Яе падраздзяленні дыслакаваліся ў наступных гарадах: 1-ы і 2-і батальёны, сфарміраваныя з асабовага саставу мінскай гарадской і павятовай міліцыі, месціліся ў г. Мінску; 3-ці батальён (Бабруйская міліцыя) – у Бабруйску; 4-ы батальён (Слуцкая міліцыя) – у Слуцку; 5-ы батальён (Барысаўская і Ігуменская міліцыя) – у Барысаве і 6-ы батальён (Мазырская міліцыя) – у Мазыры [17,

¹ РСФСР. 15–17 кастрычніка адбылася акупацыя г. Мінска польскімі войскамі. Ваенныя дзеянні на савецка-польскім фронце поўнаасцю спыніліся толькі 18 кастрычніка.

² Галоўміліцыя з 2 верасня 1920 г. знаходзілася ў падпарадкаванні Камісарыята ўнутраных спраў Ваенрэўкома Беларусі, які з 17 снежня 1920 г. па рашэнні ІІ Усебеларускага з'езда Саветаў быў пераўтвораны ў Народны камісарыят унутраных спраў ССРБ.

² У 1921 г. Мінск быў падзелены на 5 міліцэйскіх частак з наступным месцазнаходжаннем: I частка – в. Юр'еўская, д. 1; II – в. Аляксандраўская, д. 7; III – в. Даўгабродская, д. 3; IV – рог Міхайлаўскай і Петраградскай, д. 5/8; V – в. Глухая, д. 2. Упраўленне Мінскай гарадской міліцыі знаходзілася на рагу вул. Падгорнай і Серпухоўскай // Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 225. – л. 20.

с. 51]. Для выканання найбольш важных задач па барацьбе з бандытызмам быў сфарміраваны Атрад асобага прызначэння ў саставе пяхотнай роты, кавалерыйскага і кулямётнага ўзводаў. Атрад месціўся ў Мінску і знаходзіўся ў непасрэдным падпарадкаванні камандавання Асобнай міліцэйскай брыгады.

У цыркулярным лісце, адрасаваным усім беларускім камуністам і падпісаным сакратаром ЦБ КП(б)Б В. Кнорыным, адзначалася: «Окончательная ликвидация (бандитизма. – Ю.К.) ложится главным образом на соответствующим образом профильтрованную и усиленную 40 полротами из центра Белорусскую Рабоче-Крестьянскую милицию и отряды Особого назначения» [18].

На 1921 г. штатная колькасць усёй міліцыі ССРБ планавалася ў 1836 працаўнікоў [19], а на 1922 г. – у 3026 [20]. Заўважым, што тэрыторыя Беларусі пасля Рыжскага мірнага дагавору 1921 г. да першага ўзбуйнення (1924 г.) складалася з 6 павеятаў (Бабруйскага, Барысаўскага, Ігуменскага (з 1923 г. – Чэрвеньскага), Мазырскага, Мінскага і Слуцкага) з насельніцтвам 1,6 млн чалавек¹. Міліцыя Савецкай Беларусі ў 1920-я гг. камплектавалася «пераважна за кошт рабочых і сялян» [21].

Як сведчаць архіўныя дакументы, тагачасныя заканадаўчыя акты, далейшыя змены ў арганізацыі і дзейнасці міліцыі Беларусі вызначаліся тым становішчам, якое складалася ў рэспубліцы.

Пераход да мірнага будаўніцтва і на рэйкі новай эканамічнай палітыкі (НЭП), адметнымі рысамі якой сталі увядзене харчпадатку, свабода гандлю, развіццё сельскагаспадарчай кааперацыі і дробнай прыватнай уласнасці, скарачэнне адміністрацыйна-кіраўнічых выдаткаў – паставіў і новыя задачы перад міліцыяй. Міліцыя павінна была садзейнічаць агентам Наркамхарча (Народнага камісарыята харчавання) у зборы падаткаў, рэгістраваць гандлёвыя прадпрыемствы і патэнты, весці барацьбу з самаганаварэннем (таемным броварствам), а таксама змагацца са злачыннасцю. У гады НЭПа адбыўся рост злачынстваў, накіраваных супраць фінансавай і эканамічнай асновы савецкай дзяржавы. У выніку аб'ём працы міліцыі, у прыватнасці, крымінальнага вышуку, не скараціўся, а значна павялічыўся. Узнікла патрэба ў аб'яднанні сіл і сродкаў крымінальна-вышуковых апаратаў. Выйсце з гэтага становішча ў той час бачылася ва ўзмацненні цэнтрысцкіх пачаткаў у кіраўніцтве крымінальна-вышуковых устаноў [1, с.73]. З мэтай ўзмацнення барацьбы са злачыннасцю ў 1922 г., згодна з загадам НКУС БССР, крими-

нальны вышук вывелі з падпарадкавання міліцыі. У цэнтры было створана Упраўленне крымінальнага вышуку, непасрэдна падначаленае наркаму ўнутраных спраў. Такім чынам, у БССР у структуры НКУС пачалі існаваць дзве самастойныя адміністрацыйныя адзінкі – Упраўленне міліцыі і Упраўленне крымінальнага вышуку.

Выконваючы рашэнні XII з'езда РКП(б) па скарчэнні штатаў дзяржаўнага апарату, трэцяя сесія ЦВК БССР IV склікання (ліпень 1923 г.) прыняла пастанову па скасаванні аддзелаў выканкамаў, якія ажыццяўлялі нагляд за работай міліцыі, крымінальнага вышуку і месц зняволення, іх функцыі канцэнтраваліся ва ўпраўленнях міліцыі, якія рабіліся самастойнымі аддзелаў выканкамаў [1, с. 75].

У гады НЭПа адбываюцца змены ў арганізацыйнай структуры міліцыі Беларусі. У ліпені 1921 г. Асобная міліцэйская брыгада ССРБ была ліквідавана, а Атрад асобага прызначэння перафарміраваўся ў Рэзерв 1-га разраду пры Галоўміліцыі ССРБ. Структура Галоўміліцыі ССРБ выглядала наступным чынам: а) агульная канцылярыя; б) адміністрацыйна-страявы аддзел; в) аддзел крымінальнага вышуку; г) матэрыяльны аддзел; д) палітсакратарыят [7, с. 49].

Паветы ў міліцэйскім плане падзяляліся на раёны (1-ы, 2-ы і г. д.), якія аб'ядноўвалі пэўныя воласці. Кіруючым органам міліцыі ў гэтых раёнах была раённая управа міліцыі. Напрыклад, у 1923 г. Слуцкая павятовая міліцыя падзялялася на 4 раёны с наступным месцазнаходжаннем: управа павятовай міліцыі – г. Слуцк, 1-ы раён – м. Пагост (воласці Забалоцкая, Пагосцкая, Старобінская, Царэўская), 2-ы – м. Вызна (воласці Вызнянская, Кіявіцкая, Чапліцкая), 3-ы – м. Капыль (воласці Капыльская, Пацейкаўская, Целядовіцкая, Цімкавіцкая), 4-ы – м. Грозава (воласці Грозаўская, Грэская, Ленінская, Пукаўская, Слуцкая (цэнтр – в. Лучнікі)) [22]. Арганізацыйная структура павятовых (гарадскіх) міліцый Беларусі мела наступны выгляд: 1) канцылярыя ўправы міліцыі, 2) адміністрацыйна-страявое аддзяленне, 3) аддзяленне крымінальнага вышуку, 4) матэрыяльнае аддзяленне, 5) ардом (арыштны дом), 6) адрасны стол, 7) каравульная каманда, 8) рэзерв [7, с. 49]. У 1922 г. у структурным дачыненні міліцыя Беларусі дзялілася на Галоўнае ўпраўленне міліцыі НКУС ССРБ, мінскую гарадскую і шэсць органаў павятова-гарадской міліцыі з рэзервамі [1, с. 73].

У сакавіку 1924 г. у выніку вяртання ўсходнебеларускіх тэрыторый са складу РСФСР – так званага 1-га ўзбуйнення БССР – у яе склад увайшлі паветы Віцебскай, Гомельскай і Смаленскай губерняў, у якіх пераважала беларускае насельніцтва. Тэрыторыя БССР у выніку першага ўзбуйнення павялічылася больш чым у 2 разы (110 584 км²), а насельніцтва – да 4,2 млн чалавек, 70,4 % якога складалі беларусы [23].

¹ Даняы з кнігі: *Вішнеўскі, А.Ф.* Гісторыя дзяржавы і права Беларусі: вучэб. дапам. / А.Ф. Вішнеўскі – Мінск: 2003. – С. 190.

17 ліпеня 1924 г. на тэрыторыі БССР было скасавана старое і прынята новае адміністрацыйна-тэрытарыяльнае дзяленне – акругі (усяго створана 10) з дзяленнем на раёны (100) [24]. У адпаведнасці з гэтым былі створаны і наступныя акруговыя міліцыі: Аршанская, Бабруйская, Барысаўская, Віцебская, Калінінская, Магілёўская, Мазырская, Мінская, Полацкая, Слуцкая. Цэнтральнай установай міліцыі з’яўлялася Упраўленне міліцыі і крымінальнага вышуку НКУС БССР, якое ўтварылася пасля аб’яднання ў сакавіку 1924 г. Упраўлення крымінальнага вышуку з Упраўленнем міліцыі.

Паводле Палажэння аб НКУС БССР (1924 г.), на міліцыю і крымінальны вышук ускладалася «правядзенне ў жыццё мерапрыемстваў, якія вынікаюць з функцый, ускладзеных на НКУС; падтрыманне парадку і спакою ў краіне і забеспячэнне правядзення ў жыццё пастаноў і распараджэнняў цэнтральнай і мясцовай улады; садзейнічанне органам усіх ведамстваў пры правядзенні апошнімі ў жыццё ўскладзеных на іх заданняў; агульнае кіраўніцтва дзейнасцю ўсёй міліцыі і крымінальнага вышуку; распрацоўка палажэнняў і інструкцый па рабоце органаў міліцыі і крымінальнага вышуку, распрацоўка пытанняў па спецыяльнай падрыхтоўцы і службы ў органах міліцыі і крымінальнага вышуку, а таксама распрацоўка праектаў законапалажэнняў і інструкцый, якія рэгулююць навучанне, быт і праходжанне службы асабовага саставу міліцыі» [25].

Такім чынам, у Беларусі фарміраванне штатнай цэнтралізаванай структуры савецкай міліцыі пачалося з 1921 г., а развіццё органаў міліцыі вызначалася палітычным і сацыяльна-эканамічным становішчам, якое складалася на тэрыторыі краіны.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Вишневский, А.Ф. Организация и деятельность милиции Беларуси. 1917–1940 гг.: историко-правовые аспекты / А.Ф. Вишневский. – Минск: Тесей, 2000. – 224 с.
2. Хохлов, А.Г. Красная гвардия Белоруссии (март 1917 – март 1918 гг.) / А.Г. Хохлов. – Минск: Наука и техника, 1965.
3. Милиция Беларуси. Документы и материалы (1917–2007) / сост. К.И. Барвинок [и др.]; под ред. К.И. Барвинка, А.Ф. Вишневского. – Минск: Акад. МВД Респ. Беларусь, 2007. – 352 с.
4. Программа русской добровольческой армии. Бюллетень белорусского политического комитета при армии Булак-Балаховича «Звязтун» № 1 за 1920 г. // Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НА РБ). – Фонд 60п. – Воп. 3. – Спр. 767. – Л. 2.
5. Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку XXI ст. У 2 кн. Кн. 1 / А.А. Каваленя [і інш.]; рэдкал.: А.А. Каваленя [і інш.]; Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мінск: Беларус. навука, 2011. – 584 с.
6. Гісторыя Беларусі: у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск: Экаперспектыва, 2000–2007. – Т. 5: Беларусь у 1917–1945 гг. / А. Вабішчэвіч [і інш.]. – 2007. – 613 с.
7. Кароткі нарыс гісторыі міліцыі Беларусі. 1917 – 1927 / І. Крэйнін [і інш.]; пад агул. рэд. А. Сташэўскага. – Менск, 1927.
8. Телеграмма В.И. Ленина о мобилизации сил на борьбу за восстановление сельского хозяйства; телеграмма В.М. Молодцова об организации местных комиссий по улучшению быта рабочих. Сборник приказов XVI армии за 1920 год. Переписка с ЦК РКП(б), партийными и советскими организациями, органами милиции по вопросам борьбы с бандитизмом, о мобилизации сил на борьбу с Врангелем, о проведении подрывных работ, восстановлении сельского хозяйства. Приказы по отряду особого назначения Минской области. 12 октября 1920 г. – 3 июня 1921 г. // НА РБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 305. – Л. 33.
9. Доклады начальников отделов Главмилиции БССР о работе за декабрь 1920 г. – сентябрь 1921 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 16. – Л. 39.
10. Отчеты и доклады о деятельности Главмилиции и Мингормилиции, Центросоюза, сельхоз и промышленной кооперации, комиссии по ликвидации последствий голода. Объяснительные записки о доходах и расходах, сметы и др. Январь 1922 г. – март 1923 г. // НА РБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 927. – Л. 14.
11. Проект положения о промышленной милиции, приказы и штатные расписания Главмилиции БССР и Минской городской милиции. 9 августа – 13 декабря 1920 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 33. – Л. 13.
12. Проект положения о промышленной милиции, приказы и штатные расписания Главмилиции БССР и Минской городской милиции. 9 августа – 13 декабря 1920 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 33. – Л. 13 зв.
13. Приказы Главмилиции БССР, штатные расписания Главмилиции БССР, Минской городской и уездной милиции. 25 октября – 31 декабря 1920 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 24. – Л. 63, 63 зв.
14. Приказы Главмилиции БССР, штатные расписания Главмилиции БССР, Минской городской и уездной милиции. 25 октября – 31 декабря 1920 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 24. – Л. 64 зв.
15. Приказы Главмилиции БССР, штатные расписания Главмилиции БССР, Минской городской и уездной милиции. 25 октября – 31 декабря 1920 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 24. – Л. 65 зв.
16. Еропкин, М.И. Развитие органов милиции в Советском государстве / М.И. Еропкин. – М.: Высш. шк. милиции МООП РСФСР, 1967.
17. История милиции Белорусской ССР (1917–1967 гг.). Краткий очерк / М-во охраны обществ. порядка Белорусской ССР; А.Ф. Атрощенко [и др.]. – Минск, 1967.
18. Переписка с ЦК РКП(б) и ЧК Белоруссии по вопросам борьбы с бандитизмом. Протоколы заседаний Контрольной комиссии КП(б)Б. Список уполномоченных по борьбе с бандитизмом по Бобруйскому уезду. 29 мая 1921 г. – 3 сентября 1921 г. // НА РБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 665. – Л. 86.
19. Циркуляры и инструкции НКВД БССР, протоколы заседаний коллегии НКВД БССР, и межведомственных совещаний по установлению волисполкомов, штаты НКВД и волисполкомов БССР. 2 сентября 1921 г. – 1 декабря 1921 г. // НА РБ. – Фонд 34. – Воп. 1. – Спр. 242. – л. 24.
20. Штатные расписания и сметы расходов Главмилиции БССР, уездных и городских милиций, списки сотрудников политбюро Игуменской уездной милиции. Смета расходов на содержание аппарата уездных милиций Минской губ. на 1-ое полугодие 1919 г. Список уездов и волостей Минской губ., 1920 г. 24 августа 1920 г. – 20 сентября 1921 г. // НА РБ. – Фонд 35. – Воп. 1. – Спр. 44. – Л. 139.
21. Протоколы заседаний партийной комиссии о порядке убоя скота и торговли мясом; проект постановления о контрольных цифрах по 2-му займу индустриализации, переписка с ЦК ВКП(б) и окружкомми КП(б)Б о подборе работника радиовещания, о ходе посевной компании, о формировании заказов на оборудование спичечных фабрик и другие. Февраль 1928 г. – декабрь 1929 г. // НА РБ. – Фонд 4п. – Воп. 1. – Спр. 3711. – Л. 176.
22. Сведения помощников прокуроров уездов о работе за январь – октябрь 1923 г., отчетная ведомость о движении дел по отделу прокуратуры Наркомюста БССР с 1 января по 15 ноября 1923 г., сведения о дислокации органов милиции БССР, список расположения камер народных судей по уездам. 6 января – 15 ноября 1923 г. // НА РБ. – Фонд 750. – Воп. 1. – Спр. 30. – Л. 29.
23. Узбуйненне БССР // Вікіпедыя [Электронны рэсурс]. – 2012. – Рэжым доступу: <<http://jivebelarus.net/for-pupils-and-students/materials-for-the-exam-on-the-history-of-belarus/belarusization-20-ies-achievements-and-failures.html>> <http://be.wikipedia.org/wiki/Узбуйненне_БССР>. – Дата доступу: 18.11.2012.
24. Административно-территориальное деление Беларуси // Архивы Беларуси [Электронны рэсурс]. – 2012. – Рэжым доступу: <<http://jivebelarus.net/for-pupils-and-students/materials-for-the-exam-on-the-history-of-belarus/belarusization-20-ies-achievements-and-failures.html>> <<http://archives.gov.by/index.php?id=989746>>. – Дата доступу: 17.11.2012.
25. Положение о Народном Комиссариате Внутренних Дел БССР. // Собр. узакон. и распоряж. раб.-крест. правительства БССР. – 1924 г. – № 25 – 26. – Ст. 221.

SUMMARY

The following article highlights the Belarusian militia formation process in 1920 – 1924. The author notices that from the very beginning the Soviet militia was made up as a «dictatorship of the proletariat» body. According to those days reports in 1920 – 1924 Belarusian militia was staffed mostly with «workers and peasants». The article also touches upon the subject of the Belarusian

militia legal foundation. The author proves the fact, that in the early times of the militia formation it was not regular and worked only on the territories taken by the Red Army, where the Soviet power was temporally established. The first militia management and staffing structure is given in the following article.

Паступіў у рэдакцыю 22.11.2012 г.

УДК 930(476)«1941/1942»

А.А. Крыварот,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры паліталогіі і права БДПУ

БАРАЦЬБА ПАРТЫЗАН З КАРНЫМІ АКЦЫЯМІ ГЕРМАНСКІХ АКУПАНТАЎ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ Ў 1941 – ПАЧАТКУ 1942 г.: ГІСТАРЫЯГРАФІЯ ПЫТАННЯ

Партызанскі рух на тэрыторыі Беларусі супраць германскіх войск пачаў разгорвацца з першых дзён акупацыі і развіваўся ў цяжкіх умовах насаджэння жорсткага фашысцкага рэжыму. Яго распарадак прадугледжваў тэрор, гвалт, рабаванне і разбурэнне, бязлітаснае падаўленне любых форм супраціўлення праз правядзенне рэгулярных карных акцый.

У артыкуле *пастаўлена мэта*: выявіць ступень асвятлення ў гістарыяграфіі барацьбы партызанскіх сіл з карнымі экспедыцыямі гітлераўскіх захопнікаў на тэрыторыі Беларусі ў пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Аўтарам былі даследаваны матэрыялы па гісторыі партызанскага руху на тэрыторыі Беларусі, змешчаныя ў фундаментальных і калектыўных выданнях, манаграфіях, энцыклапедыях і даведніках.

Сярод прац, у якіх пададзена інфармацыя аб змаганні партызан з карнікамі ў 1941 – пачатку 1942 г., неабходна вылучыць першы том кнігі «Всенародная партизанская война в Белоруссии против фашистских захватчиков», што падрыхтаваны групай аўтараў, у асноўным супрацоўнікамі КДБ, з шырокім выкарыстаннем архіўных дакументаў. Тут у храналагічнай паслядоўнасці выкладзены матэрыялы, які датычыць партызанскага руху ў Беларусі ад пачатку вайны і да вясны 1942 г. Намі падлічана, што ў кнізе ёсць кароткія звесткі аб 23 баях, праведзеных партызанамі супраць карнікаў у згаданы перыяд на тэрыторыі пяці ўсходніх абласцей Беларусі (паводле тагачаснага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу). Для даследавання праблемы ўяўляе цікавасць 2-я глава першага тома, дзе ў межах апісання баявых дзеянняў партызан змешчаны невялікія паведамленні аб 20 баях з карнікамі, палова з якіх адбылася на тэрыторыі Мінскай вобласці. Найбольш фактаў прадстаўлена па партызанскім атрадзе пад камандаваннем М.П. Пакроўскага,

які правёў пяць баёў з акупантамі на тэрыторыі Міншчыны ў перыяд з лістапада 1941 г. і да сакавіка 1942 г. У кароткіх звестках аб баях паведамляецца ў асноўным пра страты ў жывой сіле падраздзяленняў карнікаў, якія панеслі яны ў баях з партызанскімі атрадамі і групамі. Выключэнне складае інфармацыя аб атрадах І.А. Яраша, Ц.Я. Ермаковіча, М.П. Шмырова, дзе паказаны наступствы баёў з пераўзыходзячымі сіламі акупантаў для саміх партызанскіх падраздзяленняў. У звестках аб некаторых баях адсутнічаюць дакладныя даныя аб часе і месцы іх правядзення, аб назве партызанскіх атрадаў (груп) і прозвішчах іх камандзіраў. У кнізе толькі ў агульным плане акрэслены тактычныя прыёмы, якія выкарыстоўвалі партызаны ў баях з карнікамі. Для даследавання праблемы карысным з'яўляецца змешчаны ў выданні матэрыялы аб парадку фарміравання гітлераўскім камандаваннем механізма правядзення карных акцый на тэрыторыі Беларусі ў пачатковы перыяд вайны [18, с. 94, 96–100, 129–130, 134, 144, 154, 158–159, 162, 180, 186, 191, 195, 203, 208, 217–219, 223, 254, 259, 315, 357].

Барацьба партызанскіх фарміраванняў супраць карнікаў у пачатковы перыяд Вялікай Айчыннай вайны ў пэўнай ступені паказана ў манаграфіях па гісторыі партызанскага руху, выдадзеных у 50–60-я гг. XX ст. У кнізе Р.Т. Аблавай «Это было в Белоруссии» (1957 г.) пэўную цікавасць уяўляе інфармацыя аб тым, што ўжо ў верасні 1941 г. гітлераўскае камандаванне стварыла пры 221-й ахоўнай дывізіі спецыяльны батальён для правядзення карных акцый супраць партызан, якія дзейнічалі ў раёне Крычава. У манаграфіі П.П. Ліпілы «КПБ – организатор и руководитель партизанского движения в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны» (1959 г.) змешчана некалькі важных высноў агульнага характару, якія суадносяцца з тэмай даследавання. Адзначаецца,